

Literature

1. Gorobets K. Аксіосфера права: філософський та юридичний дискурс: моногр. Одеса: Фенікс, 2013. 218 с. Available from: https://www.researchgate.net/publication/283849767_Aksiosfera_prava_filosofskij_i_uridiceskij_diskurs.
2. Traer R. Christian Support for Human Rights. *Religion and Human Rights*. 2015. No. 1, Vol. 3.
3. Моца А.А., Моца В.В. Права людини в умовах воєнного стану. *Наукові перспективи*. 2022. № 4(22). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-4\(22\)-280-291](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-4(22)-280-291) (date of access: 31.01.2024).
4. Herring A. Searching for 5GW. *The handbook of 5GW: A fifth generation of war*. Nimble Books. 2010. 274 p.
5. Вовк Д. Християнська правова традиція: окремі аспекти методології дослідження. *Право України*. 2014. № 6. С. 139–148. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/6146/1/Vovk_139_148.pdf (date of access: 31.01.2024).

УДК 341.312.5:355.02(043.2)

Водоласкова К.Ю., к.ю.н.,

Державне підприємство «Міжнародний аеропорт «Бориспіль»,
м. Бориспіль, Україна

Інститут авіаційного, космічного та кіберправа,
Кельнський університет, м. Кельн, Німеччина

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ БЕЗПЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ (СИСТЕМ) ТА ДРОНІВ

З часу повномасштабного вторгнення на територію України з боку північного сусіда інтерес до всіх видів БПЛА зріс особливим чином.

Дрони або «безпілотники» — це безпілотні літальні апарати (БПЛА), якими керують дистанційно та в режимі реального часу люди-оператори. Їх називають «дронами» через постійне дзижчання, яке видають деякі з цих транспортних засобів під час польоту (від англ. drone [drəʊn] гул, бриніти, густити, прогудіти (про літак), продзижчати (про жука), стугоніти) [1, с. 312].

Існує велика різноманітність моделей і типів БПЛА за розміром, вагою, вартістю, радіусом дії та можливостями: від крихітних транспортних засобів вагою до двох кілограмів, схожих на моделі літаків, до винищувачів вагою кілька тонн, що здатний оснащуватися важким озброєнням і мати дальність польоту в тисячі кілометрів [2, с. 10]. Так, з боку терористичних загарбників застосовується велика кількість

армійських безпілотників у небі над Україною: від масових "Орланів-10" до розвідувально-ударних "Форпостів" та "Оріонів".

Враховуючи різноманіття, БПЛА використовуються у стратегічних і військових цілях трьома різними способами:

– по-перше, коли наземні війська атакують або піддаються нападу, БПЛА залучаються для використання бомб та ракет, як і будь-який інший військовий літак;

– по-друге, є дрони, які цілодобово патрулюють небо над певними країнами, спостерігаючи за життям;

– по-третє, дрони використовуються в місіях, запланованих для «знешкодження» підозрюваних у тероризмі, в контексті «війни з терором» [3].

З технічної точки зору дрони та БПЛА мають відмінності у сфері, цілях застосування та інших характеристик. БПЛА можна назвати дроном, але не кожен дрон є БПЛА. Проте темою цього дослідження є основи правового регулювання використання БПЛА, зокрема, стосовно першого із вказаних вище способів використання. Саме воно викликає кілька запитань з точки зору міжнародного права. Окрім тих, які виникають щодо застосування будь-якої іншої зброї, незалежно від того, чи є вона повітряною чи пілотованою, щодо застосування БПЛА виникає особлива увага до ще більшої пильності з метою гарантування використання зброї відповідно до вимог міжнародного гуманітарного права.

Якщо озброєні дрони використовуються в контексті військового конфлікту, очевидно, що їх оператори повинні поважати принцип розрізнення та інші правила *jus in bello* або право ведення війни (від лат. право на ведення війни) — право держави до ведення війни. Ні більше, ні менше: у цьому відношенні бойовий безпілотник не є зброєю «невибіркового характеру» або зброєю, яка обов'язково завдає «надмірної шкоди чи непотрібних страждань» (стаття 36 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій) [4, с. 12], а отже, це Важко стверджувати, що, окрім можливих конкретних міжнародних норм, це може бути за своєю суттю незаконна зброя відповідно до міжнародного гуманітарного права.

Безпілотники конкретно не згадуються в договорах про зброю чи інших правових інструментах міжнародного гуманітарного права. Однак використання будь-якої системи озброєння, включаючи озброєні безпілотники, у ситуаціях збройного конфлікту чітко підпадає під дію норм міжнародного гуманітарного права. Серед іншого це означає, що під час використання безпілотників сторони конфлікту повинні завжди розрізняти комбатантів і цивільних осіб, а також військові цілі та цивільні об'єкти. Вони повинні вжити всіх можливих запобіжних заходів, щоб позбавити цивільне населення та інфраструктуру, і вони повинні призупинити або скасувати атаку, якщо очікувана випадкова шкода або

шкода цивільним особам або цивільним об'єктам буде надмірною по відношенню до конкретної та очікуваної прямої військової переваги. Подібним чином дрони ні в якому разі не можна використовувати для перевезення забороненої зброї, наприклад хімічних або біологічних агентів. З іншого боку, з точки зору міжнародного гуманітарного права, будь-яка зброя, яка дає змогу здійснювати точніші атаки та допомагає уникнути або мінімізувати випадкові втрати життя серед цивільного населення, поранення цивільних осіб або пошкодження цивільних об'єктів, має бути надано перевагу над зброєю, яка цього не робить [5]. Чи справді використання озброєних дронів надасть ці переваги, залежатиме від конкретних обставин. Це питання є предметом постійних дебатів через, серед іншого, відсутність інформації про наслідки більшості ударів безпілотників.

Застосування БПЛА на території суверенної і незалежної держави [6, с. 2], якою є Україна, теоретично та враховуючи статистичні дані загиблих та постраждалих серед цивільного населення іноземною країною з терористичним режимом, не відповідає нормам міжнародного гуманітарного права та тягне за собою притягнення до відповідальності відповідними уповноваженими міжнародними органами якнайшвидше.

Література

1. Сучасний англо-український та українсько-англійський словник (100 000 слів). Укл. М. Зубков, В. Мюллер. Школа, 2018.
2. Escoda Anna (2013). "Los drones armados: una realidad en expansión" in *Materiales de Trabajo* n. 47. Barcelona: Centre Delàs d'Estudis per la Pau, p. 9-12.
3. Alberstadt R. (2014). Drones under International Law. *Open Journal of Political Science*, 4, 221-232. DOI: 10.4236/ojps.2014.44023.
4. Додатковий протокол I до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів, 08.06.1977. *Збір. чинних міжн. договорів України 1990 р.* № 1. С. 25.
5. Melzer Nils (2013). *Human Rights Implications of the usage of drones and unmanned robots in warfare*. Brussels: European Parliament.
6. Конституція України (1996). *Відомості Верховної Ради України* (офіційне видання) від 23.07.1996. 1996. № 30. Ст. 141.